

9. Крылатых Э.Н. Регулирование инноваций и инновации в регулировании АПК / Э.Н. Крылатых // Государственное регулирование сельского хозяйства: концепции, механизмы, эффективность. – М.: Энциклопедия российских деревень, 2005.
10. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [Електронний ресурс] від 08.09.2011 р. № 3715-VI. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17
11. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: [монографія] /за заг. ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 582 с.
12. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17.07.1997 р., № 469/97-ВР (зі змінами та доповненнями).
13. Закон України «Про кооперацію» [Електронний ресурс] від 10.07.2003 р. № 1087-IV (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/t031087.html
14. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2010. – № 3. – С. 4.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2012.

УДК 658.5:664.6(477)

Калюжна О.В., к.е.н., доцент

Миколаївський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ХЛІБОПЕКАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Рассмотрены основные аспекты управления эффективностью предприятий, предложена модель управления эффективностью хлебопекарных предприятий на основе выделения основных этапов их функционирования и система показателей эффективности.

Ключевые слова: *управление, эффективность, хлебопекарное предприятие, результативность.*

The main aspects of the management by enterprises efficiency are considered, the model of the management by baking enterprises efficiency on the basis of the allocation of the main stages of their functioning and the system of efficiency indicators is offered.

Key words: *management, efficiency, baking enterprise, productivity.*

Постановка проблеми. Мінливість сучасних умов господарювання хлібопекарських підприємств вимагає перегляду існуючих підходів щодо управління їх ефективністю. Причини необхідності появи нових підходів, пов'язані з підвищенням динамічності ринкового середовища і посиленням конкуренції, полягають у все більшому набутті для підприємств значення удосконалення існуючих та активізації пошуку новітніх методів управління ефективністю.

Управління ефективністю хлібопекарських підприємств у сучасних умовах характеризується типовими проблемами, які пов'язані з несвочасним реагуванням на зміну зовнішнього середовища, відсутністю комплексного підходу щодо процесу розробки систем управління, переважанням короткострокових цілей над довгостроковими програмами розвитку, що перешкоджає підвищенню їх конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень. Питання управління ефективністю, зокрема у хлібопекарській промисловості, виступають предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: С. Брю, А. Гончарука, Л. Дейнеко, К. Макконела, В. Яценка та інших. Незважаючи на наявність значної кількості розробок у напрямку пошуків шляхів удосконалення управління ефективністю існує ще багато невирішених питань з цієї проблематики. Так, на сучасному етапі розвитку українського бізнесу постає необхідність у поглибленні аналізу ефективності хлібопекарських підприємств, спрямованого на удосконалення його концептуальних положень, що й зумовило актуальність цього дослідження.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних засад управління ефективністю вітчизняних хлібопекарських підприємств в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Функціонування хлібопекарської промисловості в умовах ринкової економіки передбачає первинну її орієнтацію на споживача, гнучке сприйняття змін у системі спо-

живачів і змін зовнішнього середовища. Саме в такому контексті має передусім здійснюватися управління ефективністю діяльності виробничих одиниць – підприємств. Відповідно категорії результату і необхідних для його отримання ресурсів, що використовуються для визначення ефективності, отримують належний економічний зміст. При цьому дослідження основних методичних аспектів категорій результату і ресурсів передбачає вивчення їх форм вираження, оцінку позитивних і негативних значень показників, виявлення їх економічної суті.

Оскільки будь-яка діяльність має на меті досягнення певного результату, тобто отримання заданого продукту діяльності, то результат є загальною категорією, властивою усім економічним системам. Діяльність відображає відносини, які складаються при реалізації певних інтересів виробництва і споживання економічних благ. Звідси під результатом розуміється економічна категорія, що виражає певну сукупність виробничих відносин і властива усім існуючим господарським системам.

Ринкова економіка як економічна система, що базується на приватній формі власності, також детермінує відповідну цільову спрямованість виробництва. Причому економічні інтереси, тісно пов'язані з відносинами власності, мають в сучасних умовах складну ієрархічну структуру. Задоволення їх на рівні приватних власників є основою усіх стимулюючих чинників економічного зростання і, врешті-решт, задоволення потреб усього суспільства. У зв'язку з цим найважливішого значення набуває розкриття змісту результату на рівні підприємств, що акумулюють і реалізують індивідуальні і колективні інтереси, визначення конкретних форм їх вираження в системі економічних показників. При цьому результат діяльності підприємства має бути розглянутий, в першу чергу, з точки зору його власних інтересів, відображаючи внутрішній аспект ефективності. З другого боку, при всій важливості виробництва воно має сенс лише тоді, коли відповідає споживанню, і особливо, в умовах домінування споживача над виробником.

Таким чином, зміст результату діяльності підприємства має розкривати як його внутрішні інтереси, так і ступінь задоволення ним споживачів у конкретних видах продукції, в створенні певних економічних благ. В цілому, на нашу думку, результат діяльності підприємств дуже різноманітний за формами прояву і може бути класифікований таким чином:

- 1) натурально-речовий результат, що виражається в кількісному і якісному вимірі вироблених товарів і послуг;
- 2) вартісний результат, що характеризується зміною прибутку, доданої вартості й інших вартісних показників;
- 3) екологічний результат, що характеризує вплив виробничої діяльності підприємства на довкілля.

В управлінні ефективністю хлібопекарських підприємств існує певна послідовність взаємодії функцій, зумовлена логічною послідовністю процесу функціонування підприємства. Можна виділити чотири етапи цього процесу:

- перший етап – формування – на цьому етапі визначається мета та стратегія функціонування підприємства, технічна, ресурсна і кадрова політика, визначаються кількісні характеристики розвитку;
- другий етап – розвиток – полягає в створенні необхідних умов для функціонування підприємства на основі впровадження досягнень НТП та інновацій, залучення інвестицій і підвищення ефективності;
- третій етап – моніторинг – полягає в здійсненні оцінки ефективності з погляду проміжних або кінцевих результатів, за якими оцінюється ступінь досягнення цілей;
- четвертий етап – корекція – здійснюється регулювання відхилень, що виникають у ході реалізації цілей.

В представленій на рис. 1 моделі управління ефективністю підприємств хлібопекарської промисловості системи виділені за основними етапами формування їх діяльності, тому що це сприяє детальному розгляду у межах блоку основних груп економічних проблем і їх вирішенню окремо у кожній системі на всіх етапах. Після корекції, у результаті зміни ринкових умов, наприклад, зміни споживчих переваг (формування діяльності підприємства), збільшення або зменшення інвестицій (розвиток підприємства), переоцінки ринків збуту (моніторинг діяльності), підприємство може повернутися до кожного з перелічених блоків.

Суттю господарювання кожного підприємства є сукупність рішень щодо досягнення економічних, організаційних, технічних, соціальних і екологічних цілей. Економічні цілі полягають у забезпеченні стійких темпів економічного зростання, в отриманні оптимального прибутку (достатнього для самофінансування, розвитку економіки і вирішення соціальних питань), досягненні рентабельності на достатньому для розширеного відтворення рівні. Організаційні цілі пов'язані з удосконаленням управління, організації виробництва. Технічні цілі є кількісними і якісними вимогами щодо випущеної продукції, а також щодо необхідного виробничого потенціалу (технічне устаткування, обладнання, технології). Екологічні цілі пов'язані із захистом довкілля.

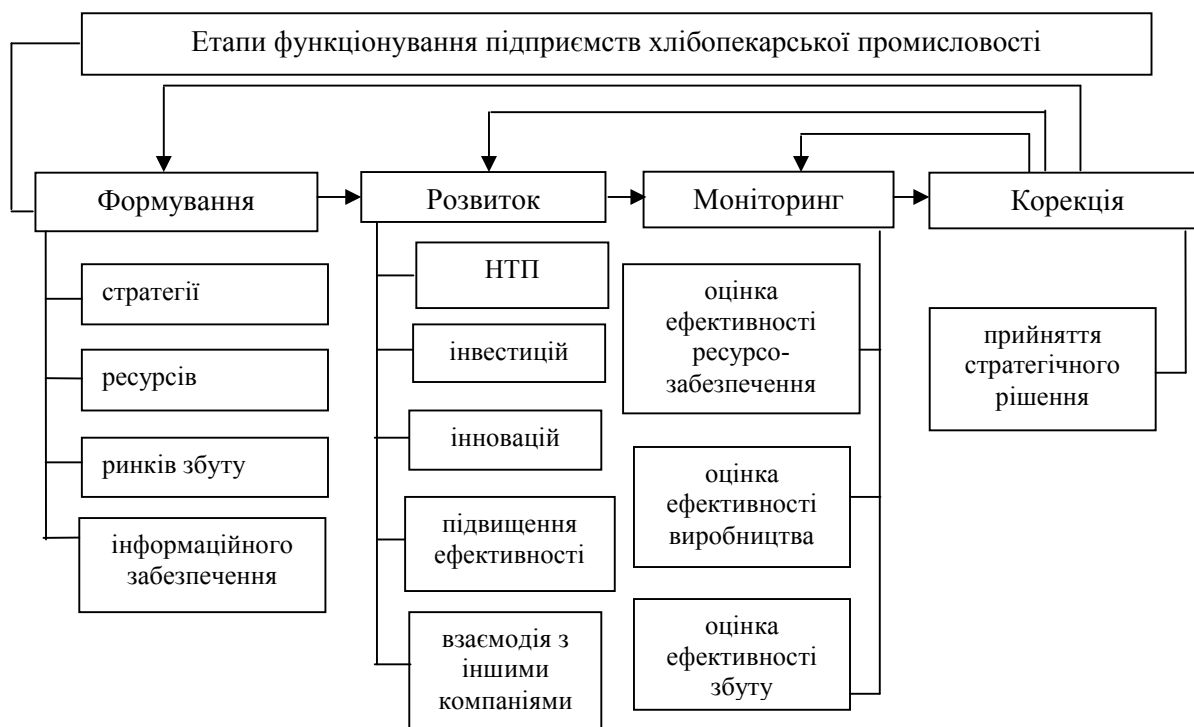

Рис. 1. Модель управління ефективністю підприємств хлібопекарської промисловості

Для того щоб хлібопекарські підприємства могли успішно реалізовувати вищеперелічені настанови для досягнення вказаних цілей, необхідна результативна діяльність. Результат господарювання можна виразити як системою показників, так і одним інтегральним, розрахованим за сукупністю окремих показників.

Для комплексної, порівняльної оцінки господарської, соціальної, підприємницької діяльності хлібопекарських підприємств в сучасних умовах треба використати, на наш погляд, як узагальнюючий критерій економічної ефективності такий інтегральний показник, який відобразить результат господарської діяльності хлібопекарських підприємств. При цьому слід врахувати, що основний зміст ефективності полягає в максимізації результату відносно сукупних витрат.

Оскільки підприємство функціонує в умовах обмеженості ресурсів, то виникає проблема вибору найбільш ефективного поєднання усіх ресурсів з урахуванням їх взаємозамінності. Досягнення максимальної ефективності діяльності підприємства можливе лише за умови поєднання орієнтованого на підвищення ефективності використання окремих видів ресурсів, їх взаємозамінності та раціоналізації витрат. Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна виділити як зведений показник ефективності господарсько-фінансової діяльності відношення прибутку до сукупних витрат:

$$E = \frac{\Pi}{V_c}, \quad (1)$$

де E – зведений показник ефективності;

Π – прибуток;

V_c – сукупні витрати.

Слід підкреслити, що вартісна форма цього показника надає можливість визначити результативність діяльності підприємства будь-якого рівня і галузі на будь-якій стадії відтворення. Але, на нашу думку, для оцінки рівня ефективності господарювання недостатньо визначити тільки зведений показник, необхідною є і система показників, за допомогою яких видається можливим виконати розрахунок як інтегрального показника, так і окремих показників ефективності.

Особливого значення в сучасних умовах набуває системний підхід щодо управління ефективністю діяльності хлібопекарських підприємств, що реалізує певну послідовність з метою всебічного охоплення взаємопов'язаних і взаємообумовлених показників. Він базується на вивченні об'єктів як складних систем, які складаються з окремих елементів з численними внутрішніми і зовнішніми зв'язками. Системний підхід дозволяє глибше вивчити об'єкт, отримати повніше уявлення про нього, виявити причинно-наслідкові зв'язки між окремими частинами цього об'єкта. Тільки при такому підході видається можливим здійснення глибокого аналізу ефективності досліджуваного об'єкта, отримання повнішого уявлення про нього з метою прийняття найбільш доцільних управлінських рішень для досяг-

нення поставлених цілей. Практичне використання системи показників економічної ефективності хлібопекарських підприємств передбачає:

- орієнтацію підприємств на інтенсивний шлях розвитку і досягнення більш високого рівня ефективності в динаміці;
- виявлення резервів подальшого удосконалення господарської діяльності підприємств на основі впровадження НТП, сучасних технологій і покращення організації виробництва;
- створення дієвого механізму підвищення ефективності.

Грунтуючись на викладеному, схематично систему показників ефективності можна зобразити як представлено на рис. 2.

Рис. 2. Система показників ефективності

Конкретний перелік показників, що включається до кожного з рекомендованих блоків системи показників ефективності, залежить від галузевих особливостей підприємства.

Виробництво хліба та хлібобулочних виробів є масовим потоковим виробництвом. Масовість виробництва зумовлює випуск одноманітних основних видів продукції. Характерною для цього виробництва є безперервність технологічного процесу. Однією з особливостей хлібопекарських підприємств є малий термін зберігання кінцевої продукції, що в діях керівництва найчастіше відображається в постійній роботі з пошуку шляхів збільшення термінів використання виробів та скорочення періоду їх збуту. Іншою особливістю є річна періодичність виробництва сировини, що обумовлює важливість управління запасами. Крім того, управління діяльністю хлібопекарських підприємств орієнтовано не тільки на зниження вартості продукції й підвищення її якості, але й на максимальну її корисність.

Специфічні особливості хлібопекарських підприємств хоча й вносять певні зміни в управління ефективністю, але залишають без зміни його основу.

Висновки. Підводячи підсумки, можна зробити висновок, що управління ефективністю підприємств охоплює безліч найрізноманітніших аспектів і має розкривати як внутрішні інтереси підприємств, так і ступінь задоволення споживачів у конкретних видах продукції. Управління ефективністю хлібопекарських підприємств здійснюється за основними етапами їх функціонування з метою досягнення намічених результатів – підвищення ефективності. Оцінку рівня ефективності господарювання доцільно визначати шляхом визначення системи показників, за допомогою яких видається можливим розрахунок як інтегрального показника, так і окремих показників ефективності.

Вивчення ефективності хлібопекарських підприємств на основі системного аналізу дозволить отримати повне уявлення про об'єкт дослідження з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень для досягнення поставлених цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук А.Г. О природе экономической эффективности предприятий пищевой промышленности / А.Г. Гончарук // Экономика промышленности. – 2008. – № 1. – С. 83–90.
2. Дейнеко Л.В. Развитие харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень / Л.В. Дейнеко. – К.: Знання, 1999. – 331 с.
3. Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю: пер. с 13-го англ. изд. – М.: ИНФРА – М, 1999. – 974 с.
4. Яценко В.М. Чистий дохід та прибуток підприємства: тлумачення, формування та розподіл / В.М. Яценко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – Вип. 30, ч. I. – Черкаси: ЧДТУ, 2012. – С. 12–15. – (Серія: Економічні науки).

Стаття надійшла до редакції 06.09.2012.